

РОЗВИТОК ПОСЛУГ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Г.В. Юрчук, Національний банк України

У Комплексній програмі розвитку банківської системи України на 2001-2003 рр. поставлена задача визначення нової стратегії банківського обслуговування. Необхідною умовою її реалізації стане створення та впровадження нових банківських продуктів та платіжних інструментів на основі сучасних технологій. Це, зокрема, розширить можливості проведення торговельних операцій суб'єктами підприємництва на внутрішніх і зовнішніх ринках та інтенсифікуватиме грошовий обіг. Провідні банки світу перспективи розвитку платіжних інструментів та систем нині нерозривно пов'язують з використанням глобальної комп'ютерної мережі Інтернет.

Створення Інтернету вважається одним з досягнень ХХ ст. в галузі інформаційних технологій. Нині Інтернет – це не лише міждержавне та міжнаціональне інформаційне середовище, а й безмежний простір для ведення бізнесу, із створенням якого утворився і динамічно розвивається новий сегмент світової економіки із значним обігом капіталу. Світ сприймає “нову економіку” як стратегічний напрямок економіки майбутнього. За свою коротку історію Інтернет став не менш популярним, ніж такі суспільно-значимі відкриття, як радіо та телебачення. Якщо в 1993 р. загальна кількість користувачів Інтернет була меншою 90 тис., то нині в США – їх понад 110 мільйонів (в Україні, за різними оцінками, від 0,5 до 2 млн.), до 2004 р. лише в Європі їх кількість досягне 255 млн., а в світі – в 2005 р. сягне за 1 млрд.

Ці процеси не можуть обминати банківську систему і досить часто саме банки та їх об'єднання стають замовниками чи інвесторами багатьох проектів. Надання широкого спектру банківських послуг через Інтернет стало ефективним засобом боротьби за клієнта та його гроші. Так, за дослідженням Forrester Research, понад 60 % банків Європи (а в Фінляндії до – 90 %) вже ввели системи інтернет-банкінгу. Послуги в Інтернеті надає більшість американських банків: лише Bank of America в 2000 р. обслуговував через мережу понад 3 млн. клієнтів (або 20 %), а щомісячний обсяг платежів досяг 1 млрд. дол. (до речі, саме з Bank of America бере початок компанія National Bank Americard, яка в 1977 р. отримала назву VISA USA Inc., а нині це – наймогутніша в світі платіжна система VISA International). На роздрібному ринку онлайн-нових банківських послуг Європи нині, як і в традиційному секторі, лідирують UnionBank of Switzerland та Credit Suisse. В Росії ще в 1998 р. банки розпочали створення Інтернет-систем і на початок 2001 р. Інтернет-послуги вже надавали понад сто банків.

Надання Інтернет-послуг – лише один з варіантів віддаленого обслуговування клієнтів банками. Ще раніше ряд банків запропонувала цілий спектр послуг за допомогою телефону, електронної пошти та відеотерміналів. Але універсальність глобальної мережі повністю перекидає ці можливості і її використання має найбільші перспективи. Неабияке значення мають і економічні фактори (згідно з дослідженнями Giga Information Group, Інтернет дозволить на 50-90 % скоротити витрати на обробку платіжних трансакцій). Тому провідні банки, інвестувавши значні кошти в інформаційні технології, почали розширювати спектр своїх послуг з використанням

мережі. За рахунок переходу від традиційної системи обслуговування до розвитку Інтернет-послуг ряд банків провели реструктуризацію та підвищили свою рентабельність.

Можна навести чимало прикладів, коли організація бізнес-процесів на основі Інтернет-технологій не лише дозволила традиційним компаніям отримати маркетингові переваги над конкурентами, а й допомогла досягти вагомих економічних результатів (за рахунок менших витрат на розвиток дилерських систем в мережі, зменшення складських запасів та їх синхронізації з системами замовлень, надоперативного пропонування нових товарів широкому колу потенційних споживачів, з одночасним зменшенням витрат на дорогу традиційну рекламу тощо). В цьому пересвідчилися й такі могутні компанії, як General Motors, Ford, Sony, General Electric та ін.

Очевидно, що для подальшого розвитку українських банків та їх інтеграції в світову банківську систему необхідною умовою є використання сучасних банківських технологій, які мають бути вигідними банкам та їх клієнтам. Тому використання вже створеної та розвинутої інфраструктури мережі є об'єктивною необхідністю. З огляду на економічне становище і рівень застосування сучасних технологій в сфері виробництва чи послуг з банківською системою, потрібно, щоб українські банки (як лідери) стали ініціаторами проектів е-бізнесу, що забезпечить їм розширення клієнтської бази, приріст ресурсів, диверсифікацію капіталів, збільшення прибутковості і привабливості.

Ряд банків України вже зробили перші кроки на шляху освоєння нового інформаційного середовища – нині в мережі, в тій чи іншій мірі, представлено понад 40 з них. Серед лідерів цього сегменту – Приватбанк, АППБ “Аваль”, Перший Міжнародний Банк, ВАБанк, Міжнародний Комерційний Банк, які не лише розмістили в Інтернет свої інформаційні сервери, а й започаткували перспективні пілотні проекти (в т.ч. з Інтернет-банкінгу). Цікавий проект в ING Bank Ukraine – портал фінансових новин та реклами послуг банку (до речі, широке використання Інтернет стало корпоративною стратегією ING Group в досягненні провідних позицій в сфері банківських, страхових, інвестиційних послуг та управлінні активами).

Ринок фінансових Інтернет-послуг в Україні нині знаходиться в стадії становлення і серйозної конкуренції на ньому поки що не спостерігається. Та для завоювання чільних позицій в перспективних напрямках бізнесу вже нині необхідно розпочинати впровадження комплексних проектів (Інтернет-магазинів, корпоративних систем з постачання та збуту, бірж, аукціонів тощо). Інакше, українські банки будуть витіснені з стратегічного ринку, який, з огляду на тенденції, найближчим часом досягне значного обігу капіталу. Очевидно, що банки, які першими впровадять комплексну систему фінансових Інтернет-послуг (в т.ч. систему платежів та проекти е-комерції), отримають ряд переваг. Крім розширення спектру послуг своїм клієнтам, вони зможуть стати розрахунковими банками, залучивши рахунки нових клієнтів (особливо тих, які вже мають свої сайти та Інтернет-бізнес – за оцінками західних аналітиків, до 70 % з них є потенційними клієнтами 1-банкінгу). Серед них – Інтернет-провайдери (їх в Україні 400), підприємства з філійною мережею, корпоративні постачальники та покупці з регіонів, імпортери та експортери продукції.

Нині проводиться чимало дискусій щодо визначення готовності України до створення внутрішніх проектів на принципах “нової економіки” та перспектив їх інтеграції в світову систему сучасних бізнес-процесів. Для відповіді потрібно проаналізувати досить складні внутрішні та зовнішні фактори. Серед них – ступінь розвитку Інтернету та систем зв’язку, увага держави до потреб “нової економіки”, рівень конфіденційності електронних комунікацій, наявність кваліфікованих кадрів, готовність фінансової системи до роботи в умовах е-комерції тощо. Перелік показує, що це – комплексна проблема, і для її вирішення потрібна злагоджена співпраця багатьох сторін.

Як вважають у Світовому банку, розвиток е-комерції дозволить країнам Центральної Європи підвищити продуктивність праці, збільшити обсяги торгівлі та вийти на нові ринки збуту продукції (обсяг електронної торгівлі в Європі вже в 2001 р. оцінюється в 69 млрд. дол., а в 2004 р. – в 980 млрд. дол.). На їх думку, при розгляді питання прийняття до Євросоюзу (ЄС), доречно оцінювати рівень розвитку Інтернету і е-комерції в країнах-претендентах, що спонукає уряди країн-кандидатів до термінового розвитку інфраструктури Інтернету. Процедура прийняття в ЄС ще 12-ти країн буде розпочата в 2004 р., і для України, яка проголосила Європейський вибір, проблема розвитку Інтернету може стати не лише бізнесовою, а й політичною.

Надзвичайно важливою для підготовки фінансової системи та суспільства в цілому до розвитку бізнесу в умовах “нової економіки” є розробка методичної та нормативно-правової бази. З огляду на інтеграцію України в Європу, ця розробка повинна виконуватись з максимальним врахуванням відповідних Директив ЄС щодо загальних правил розвитку мережі Інтернет та е-комерції. Так, з 8 червня 2000 р. вступила в силу Директива ЄС № 2000/31/ЕС про деякі правові аспекти послуг інформаційного суспільства та електронної комерції на внутрішньому ринку. Директива зобов’язує держави-учасниці забезпечити можливість укладання договорів (за деяким винятком) з використанням електронних засобів. Особлива увага приділяється необхідності роз’яснення процедури та регламентації умов та юридичних наслідків для сторін, які уклали договори в рамках систем е-комерції. Ще в грудні 1999 р. була прийнята Директива ЄС щодо правових основ використання електронного підпису (ЕП), в якій введені основні ознаки та поняття ЕП, принципи та сфери його застосування, обов’язки держав-учасниць щодо надання ЕП юридичної та доказової сили. Ці та інші документи необхідно розглянути з двох точок зору – стосовно змісту майбутньої загальноєвропейської нормативно-правової бази в сфері е-комерції та з огляду на нинішню ситуацію щодо регулювання відносин між учасниками Інтернет-бізнесу та державою в Україні і за її межами.

Потрібно розглянути й інші важливі аспекти, пов’язані з наданням відповідних можливостей розвитку новітніх інструментів в фінансово-банківській системі України. Серед них:

- порядок емісії та резервування електронних грошей;
- валютний контроль за міжнародними платіжними трансакціями в процесі експортно-імпортних операцій юридичних осіб та переказами фізичних осіб;
- конвертованість електронних грошей та порядок їх обміну на відповідні суми в інших грошових формах (видача готівки, перерахунок на карткові рахунки тощо);

- звітність емітентів для визначення параметрів грошового регулювання з метою забезпечення фінансової стійкості, управління ризиками тощо;
- взаємозв'язок емісії електронних грошей та інфляції (особливо з огляду на кризу ряду Інтернет-компаній, ринкова капіталізація яких, як виявилось, була надто високою);
- забезпечення права громадян та конфіденційність покупки.

Зрозуміло, що цей перелік проблем не претендує на повноту. Адже ще потрібно розробити відповідні бухгалтерські моделі, вирішити ряд технологічних аспектів (в т.ч. проблему захисту трансакцій). Але їх вирішення значно розширить можливості банківської системи в питаннях розвитку обслуговування реального сектора економіки.

Юрчук Г.В. Розвиток послуг комерційних банків у мережі Інтернет / Г.В. Юрчук // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. - Суми: УАБС НБУ, 2002. - Т. 5. - С. 26-30.